

*Kā likteņa ironija
triumfēja
nevis drošsirdība,
bet gan glēvums
un nodevība.
Vecais karavadoni,
par velti tu cerēji,
ka uzvarēs taisnība
un godīgums!
Pie varas tika
sīki iznīreļi,
nevis lepni un
drošsirdīgi vīri.
Bet pie varas viņi
tika tāpēc, ka lepnie
un drošsirdīgie vīri
to nez kāpēc viņiem
ļāva...
(Egils Lukjanskis)*

ISBN 9984-9327-4-5

9 789984 932743

UDK 94(474.3)''1990/1991'' Ba 642

Tagad, barikazu desmitgade, ir izdots neskaitāms daudzums gan patiesu, gan, maigi izsakoties, ne tik patiesu atmiņu un varonstāstu par tālaika notikumiem. Savādi, bet, lasot šīs nevainojami poligrafiski noformētās, ar kārtīgu valsts finansējumu izdotas grāmatas un citas oficiālās publikācijas, brīžiem rodas iespaids, ka tadas Tautas Frontes it kā vispar nebūtu bijis. Savukārt, iepazīstoties ar toreizējās LTF valdes - isteno tālaika notikumu veidotāju Romualda Razuka, Daina Ivāna, Ivara Redisona, Roberta Milberga un vairāku citu atmiņām un oficiāliem dokumentiem, top skaidrs, ka kādam (kādiem) varbūt ir izdevīgi, ka patiesie tautas kustības virzītāji vienkārši netiek laisti pie vārda... Bet kam un kāpēc? Meklējot atbildes uz šiem jautājumiem, atklājas arvien jauni, negaidīti politiski un tīri cilvēciski aspekti, un galu galā ir savākts pietiekami daudz faktu un dokumentu, lai varētu laist klajā grāmatu ar patiesu tā laika ainu. Pretēji dažu citu viedoklim, šo rindīnu autore uzskata, ka patiesība jāatklāj, kamēr vismaz vairums attiecīgā laikmeta vēstures veidotāju vēl ir dzīvo vidū. Kas zina, varbūt es kļūdos, bet tādā nu ir mans viedoklis. Piedāvātais materiāls ir ieskice nopietnai grāmatai netālā nākotnē.

Iveta Kaķite, zurnāliste.
Rīgā, 2001. gada janvāri

BARIKĀDES

***KĀ TAS BIJA
PATIESĪBĀ***

Tautas Frontes loma barikādēs

*Starptautiska līmeņa nevardarbīgās pretošanās eksperts,
Bostonas A. Einšteina institūta profesors **Džins Šārps**:*

“Jūs, latvieši, paveicāt to, kas tika uzskatīts par neiespējamu.”

(..) Jūsu uzvaras un panākumu galvenā ķīla bija fakts, ka, neraugoties uz padomju varas provokācijām, jūs atteicāties lietot vardarbību. Ja jūs būtu (..) lietojuši spēku, (..) jūs būtu smagi sakauti. (..) **Mūsdienu pasaule būtu pilnīgi citāda.**

(..) Šo trīs valstu tautas uzvarēja, jo tās bija gudras, izvēloties cīņas veidu. Tās bija varonīgas un tālredzīgas, izvēloties nevardarbīgo pretošanos kā savas cīņas veidu. (..)

Ļoti nedaudz ir tādu cilvēku, kuri saprot, cik svarīgi ir izstrādāt stratēģisku plānu šādai nevardarbīgai cīņai, cik svarīgi ir jau iepriekš visu paredzēt un aprēķināt. (..)

Dažādām konkrētām situācijām jāizstrādā praktiski stratēģiskie plāni, un tādējādi nevardarbīgās cīņas ieroči tiktu izmantoti pēc iespējas efektīvāk. Plānā jāietver detalizētas instrukcijas personām, kuras būs iesaistītas konflikta risināšanas reālajā procesā. (..)

Latvijas cīņā par neatkarības atjaunošanu 1990. un 1991. gadā palīdzēja tas, ka **jau iepriekš norisinājās plānošana**, kā cilvēki varētu visefektīvāk rīkoties paredzamajā krīzes situācijā. Jūsu cīņa bija raksturīga ar to, ka jūs ne tikai nolēmāt nesadarboties ar politisko vadību, bet **jūs arī dažādām cilvēku grupām ļoti precīzi pateicāt, kā rīkoties konkrētās situācijās.** Un, cik man zināms, **šādi precīzi norādījumi tautai ir unikāli, pasaulē nekur iepriekš nepieredzēti.** (..) Tas norāda, ka arī nākotnē līdzīgas cīņas varētu noritēt daudz veiksmīgāk, ja tiktu veikta iepriekšēja plānošana un doti precīzi norādījumi. Latvija lieliski parādīja, cik būtiska ir šāda sagatavošanās. (..)

*No referāta starptautiskajā konferencē “Janvāra barikādes”.
Publicēts: “Latvijas Vēstnesis Nr. 14, 2001. g. 25. janvāris.*

BARIKĀDES – NEPĀRPROTAMS TAUTAS GRIBAS APLIECINĀJUMS

Māras zeme Dzintarjūras krastā ir svešzemnieku mūžseni kārots kumoss. Arī jaunajā gadu tūkstošā šie tīkojumi nav pārtraukti. Jau otro gadu tūkstoši metodes ir tās pašas. Tikai rupjas asinsizliešanas vietā notiek cīņa par latviešu tautas prātiem. Ja Ēvalds Valters aicina latvieti pašam art, pašam sēt, pašam savā zemē saimniekam būt, tad svešzemnieku (piemēram, Kremļa) interesēs ir iedvest mums mazvērtības sajūtu, domu, ka latvieši paši ne uz ko nav spējīgi. Un nekas derīgs tautas vēsturē neesot bijis.

Tagad janvārī pieminēsim ne tik senus notikumus – barikādes –, ar ko latviešu tauta izmainīja visas Eiropas vēstures rata ritējumu. Diemžēl, ikdienas raizēs cilvēkiem nav vaļas par visu piedomāt. Turklāt izaugusi un teikšanu valstī pārņēma jauna paaudze, kura barikādes nav redzējusi, un kuru tādēļ ir viegli apmānīt.

Daudzu ideologu kultivētais viedoklis, ka savu likteni latvieši pat barikādēs neietekmēja paši, bet tas bijis vienīgi un tikai dažu cilvēku Maskavā nopelns, ir izdevīgs ne tikai Kremlim, bet arī Londonai, Madridei un citām metropolēm. Apspiestajām tautām uzzināt pieredzi, kā latvieši **nevardarbīgās pretošanās** ceļā panāca brīvību, nūdien nebūtu vēlams.

Šajā kontekstā raugoties, kļūst saprotams, kāpēc arī šodien visādi tiek mēģināts noklusēt, kā tapa barikādes. Tiek mēģināts izdzēst no tautas atmiņas, ka, atšķirībā no 1940.gada vasaras, 1990.gada decembrī tautai jau bija rīcības plāns “X-stundai”. Jau krievi pirms barikādēm notika darbs visu līdzīgi domājošo spēku saliedēšanā, un to organizēja nevis siltos krēslos sēdošā elite, bet gan Latvijas Tautas fronte.

Barikāžu laika notikumiem ir diezgan dziļi aplēptas saknes, par ko vairums to dalībnieku un aculiecinieku pat nenojauš.

Tiem, kuri uzskata, ka pēc 4. maija deklarācijas pieņemšanas Latvija automātiski kļuva par pilnīgi neatkarīgu Eiropas valsti, atgādināsim, ka:

- a) minēto deklarāciju pieņēma L(PS)R Augstākā Padome, un
- b) tajā sākotnēji bija runa par suverenitāti PSRS sastāvā. Vēl reāli pastāvēja padomju vara, daudzskaitlīgie padomju armijas garnizoni (Latvijas armijas vēl nebija) un čeka, galu galā. Patiesā Latvijas neatkarība dzima 1991. gada janvāra barikādēs, un to izcīnīja latviešu tauta, nevis protektorāta amatos sēdošie ierēdņi.

Visai populārs mīts par barikādēm, tāpat kā par visu neatkarības kustību kopumā, – tās esot radušās stihiski, kaut kādā mistiskā veidā materializējoties visas tautas vēlmei pēc neatkarības. Patiesībā viss notika pēc toreizējās LTF valdes rūpīgi izstrādāta plāna, kas pazīstams kā “X stundas instrukcija”.

Cita lieta, ka arī pašas LTF sākotnējā izveidošanās nebija stihiska parādība. Fakts, ka vairākās toreizējās padomju republikās Tautas Frontei

līdzīgas kustības izveidojās praktiski vienlaicīgi, vedina uz visai nopietnām pārdomām. Tas bija Kremļa pēdējais izmisīgais mēģinājums saglabāt brūkošo sociālisma monsturu, impērijas sastāvā esošajām tautām piedāvājot šķietamu brīvību un iluzoras tiesības uz pašnoteikšanos. Notikumu gaitā gan šie procesi izslīdēja no iniciatoru kontroles un galu galā tauta ne vien izpauda savu patieso gribu, bet arī konsekventi to realizēja.

LTF vēsture: īsais kurss

Kopš 1988. gada oktobra, kad tika izveidota Latvijas Tautas Fronte, līdz 3. kongresam, kas iezīmēja krasas pārmaiņas tās vadības politikā, LTF priekšsēdētājs bija tautas neprātīgi mīlētais, bet vēlāk daudzu nīstais un peltais Dainis Īvāns. Tautas ticība Atmodai un cerības uz atbrīvošanos no padomju okupācijas izpaudās ne tikai milzīgā garīgajā pacēlumā, bet guva arī zināmu materiālu izpausmi. Emigrācijas latviešu saziēdotie līdzekļi konspirācijas nolūkos tika sadalīti un noguldīti dažādos ārzemju banku kontos uz privātpersonu vārda. Lieki piebilst, ka šīs privātpersonas bija vai vismaz tolaik šķita no visiem viedokļiem uzticamas un tautā cienītas LTF amatpersonas: Dainis Īvāns, Mavriks Vulfsons un Jānis Jurkāns. Diemžēl pilnīgu atskaiti par uzticētā konta līdzekļu izlietojumu ir sniedzis vienīgi D.Īvāns, bet par pārējo kontu turpmāko likteni vēsture dziļdomīgi klusē. Un nez vai tie bija vienīgi konti un personas.

Pēc 1.kongresa LTF darbība galvenokārt bija vērsta uz ierobežotas valstiskās suverenitātes un demokrātijas atjaunošanu. Šādā gaisotnē notika PSRS Tautas deputātu vēlēšanas, un tādēļ nav jābrīnās, ka vēlāk daudzi no viņiem lavierēja jautājumā par pilnīgu Latvijas neatkarību.

Visbūtiskākais LTF sasniegums – absolūtā uzvara 1989.gada pašvaldību vēlēšanās, bez kā nebūtu iespējami tālākie panākumi un reālā visas varas pārņemšana pēc puča. Par pašvaldību deputātu gigantisko veikumu gan tagad nav pieņemts runāt.

Kā pašvaldību, tā LPSR AP vēlēšanās balsoja arī milzīgās krievu armijas masas, līdz ar to, lai uzvarētu šajos apgabalos, arī par LTF kandidātiem daudzviet tika virzīti mērenāku uzskatu cilvēki. Tādējādi arī LTF frakcija Augstākajā Padomē izveidojās kā ļoti pretrunīgu uzskatu cilvēku kopums. Taču visi nobalsoja par 4.maija deklarāciju. Nedrīkstētu gan aizmirst, ka atlikusī trešdaļa pārējo deputātu bija klaji naidīga Latvijai.

Tobrīd reti kurš zināja, ka savās labākajās jūtās dziļi aizvainotais lielais brālis jau gatavo nometnes, vagonus un citus piederumus, kas, kā zināms, labi palīdz stiprināt tautu draudzību.

Joprojām turpināja pastāvēt visas iepriekšējās valstiskās struktūras – milicija, okupācijas armija un PSRS likumiem paklausīga prokuratūra, kā arī vecā labā “stūra māja”, kuras rīcībā joprojām atradās aparatūra, kas nodrošināja totālu kontroli pār visu.

Oktobrī notikušais LTF trešais kongress uzņēma kursu uz Latvijas pilnīgas neatkarības atjaunošanu, izpelnoties lielas AP LTF frakcijas deputātu

daļas nosodījumu. Jādōmā, tāpēc šobrīd dominē centieni noniecināt LTF lomu pēc 3. kongresa, un tiem, kuri stājās LTF priekšgalā, bija ārkārtīgi grūti pārliecināt pārējos, ka īstā cīņa vēl ir priekšā.

Par draudošajām briesmām liecināja visdažādākie mēģinājumi izprovocēt “latviešu nacionālistus” uz kaut vai šķietamu vardarbību. Pamatā bija viens mērķis – parādīt pasaulei, ka latvieši nodarbojas ar terorismu. Starptautiskajās aprindās terorisms tiek bargi nosodīts, un zem šī aizsega būtu visērtāk apspiest tautas atbrīvošanās kustību.

LTF valde saprata, ka nekādā gadījumā nedrīkst pieļaut ko tādu, kas varētu tikt iztulkots kā vardarbības akts. Jo padomju režīms izmantos visus līdzekļus, lai izprovocētu konfliktu, kas vismaz formāli attaisnotu bruņota spēka pielietošanu. Uzticami Kremļa avoti ziņoja, ka praktiski viss jau ir sagatavots gaidāmajām represijām, vajadzīgs tikai formāls iegansts, lai varētu uzsākt militāras aktivitātes. Par to liecināja gan sprādzienu sērija decembrī, gan OMON inscenētais uzbrukums skandalozā krievu žurnālista Ņevzorova automašīnai.

Turpmākā notikumu attīstība liecināja par arvien pieaugošām briesmām. 1991. gada 2. janvārī bruņoti OMON kaujinieki ieņēma Preses namu, lai apturētu neatkarībai lojālo masu mēdiju iznākšanu, bet 9. janvārī Vislatvijas glābšanas komiteja jau pieprasīja valdības atkāpšanos. Vai tā būtu nejaušība, ka termiņš šīs prasības izpildei bija – 14. janvāris?

“X-stundas instrukcijā” paredzēto visas tautas manifestāciju varēja sasaukt tikai vienu reizi, tāpēc rūpīgi tika analizēts datums. LTF valdes 5.janvāra sēdē par optimālo atzina 13.janvāri, un attiecīgi tika orientēti rajonu LTF koordinatori ar piebildi, ka oficiāls lēmums sekos. Vēlākā notikumu attīstība apliecināja, ka datuma izvēle bijusi neticami veiksmīga.

12. janvārī LVU lielajā aulā notika vēsturiskā LTF Domes sēde, kurā tika nolemts uzsākt vispārējās nevardarbīgās pretošanās pasākumus. Tāpat šajā sēdē apstiprināja iepriekš izziņotās 13.janvāra tautas manifestācijas laiku un norisi. Šī pasākuma apspriešanu translēja arī Latvijas Radio, tāpēc visa tauta varēja uzzināt, kas un kā notiks. Ņemot vērā situāciju, tika nolemts rīkoties pēc nevardarbīgās pretošanās plāna jeb X-stundas instrukcijas, ko jau decembrī bija izstrādājusi LTF darba grupa – priekšsēdētāja vietnieks Ivars Redisons kopā ar Robertu Milbergu un Uldi Augstkalnu – un publiski izsludinājusi LTF valde. Šī instrukcija bija pieņemta un izplatīta jau LTF valdes 27. novembra un 4. decembra valdes sēdēs, un nu bija pienācis laiks rīkoties.

Manifestācija un sekojošās barikādes neradās tukšā vietā, nevardarbīgā pretošanās tika ilgi un rūpīgi gatavota, un to veica un vadīja LTF.

Pirmkārt, decembra sākumā pēc LTF valdes aicinājuma tika saliedēti visu demokrātisko organizāciju spēki, tām parakstot attiecīgu vienošanos “Vienoti Latvijai”. Pievienoties šim 29 organizāciju aicinājumam atteicās Pilsoņu kongresa vadītāji A.Jirgens un M.Grīnblats.

Otrkārt. Jau pirms Ziemassvētkiem LTF rajonu koordinācijas centri sāka gatavot grupas un transportu, lai pēc LTF valdes signāla nogādātu cilvēkus

uz manifestāciju Rīgā. Rajonos tika gatavotas arī kārtības uzturēšanas grupas, kuras vēlāk pašsaprotami kļuva par konkrētu barikāžu kodolu. Par gatavību plašai darbībai ekstremālā situācijā jau decembrī LTF vadībai ziņoja Īpašās brīvprātīgo vienības.

Treškārt. Nenovērtējamu ieguldījumu deva pašvaldības, gan pēc LTF aicinājuma savās sesijās lemjot par atbalstu likumiskajai varai, gan tīri praktiski nodrošinot materiālo bāzi savu rajonu LTF organizētajām grupām.

Tauta pauda vispārēju atbalstu LTF aicinājumiem, apliecinot to ar īsā laikā LTF koordinācijas centros savākti 910 tūkstošiem parakstu pret Savienības līgumu. To gan nevarēja teikt par noskaņojumu valsts varas ešelonos, kur visai daudzi LTF valdes "X-stundas instrukciju" dēvēja par panikas celšanu. Arī dažas partijas aicināja visus uz miegu Ziemassvētku brīvdienās. Tikai E. Ševardnadzes demisija Politbirojā decembra nogalē, kas atklāja Kremļa gatavotās represijas, atmodināja daudzus.

Visu tagadējo vēsturnieku, un arī tagad pašpasludinājušos it kā barikāžu autoru klupšanas akmens ir naivs jautājums – no kurienes un kā tik pēkšņi Rīgā 13.janvārī uzradās vairāk kā pusmiljons laucinieku un milzums smagās tehnikas.

Atbildēt nevar tādēļ, ka nekad nav tikusi skaļi afišēta "apsprīde pie melnajām klavierēm" LVU Lielajā Aulā 12.janvāra Domes sēdes starplaikā. Tur rajonu LTF koordinatori konkrētus uzdevumus sadalīja LTF valde. Tās vārdā Ilze Cielava un Roberts Milbergs lika priekšā vienkāršo, bet tālākai organizēšanai tik būtisko shēmu – rajonu cilvēki pārņēma apsargājamus objektus – Zaķusalas televīziju, tiltus pār Daugavu un Vecmīlgrāvī, viaduktus, abas telefonu stacijas Dzimavu ielā, Radio un Ministru Padomes un AP ēkas, Ulbrokas radiotorni – organizējoties pēc klasiskā novadu principa – Latgale, Zemgale, Vidzeme, Kurzeme. Katram objektam norīkoja atbildīgo no LTF valdes, bet par konkrēto cilvēku un tehnikas izvietojumu konkrētā objektā atbildēja attiecīgās LTF Rīgas nodaļas. "Pie melnajām klavierēm" raiti apmainījās atbildīgo cilvēku koordinātēm, norunāja informāciju bez telefonu starpniecības "no mutes mutē", un lielais tautas paš aizsardzības mehānisms bija iedarbināts. Vairākos rajonos LTF nodaļas vēl papildus organizēja vietējo svarīgo objektu apsardzi.

Būtu melots, ja teiktu, ka plāns par kapitālu barikāžu būvi būtu bijis izstrādāts jau pie "melnajām klavierēm". Šī ierosme nāca nākamā dienā, kad ap plkst. 13 sapulcējās AP Aizsardzības komisija. Tās kā valstiskas struktūras lēmums jau bija oficiāls, legāls pamats tālākai rīcībai. Bet "pie melnajām klavierēm" tika norunāts sūtīt uz Rīgu smago tehniku, kas pasargātu sapulcējušos cilvēkus no krievu bruņutransportieriem. Par šāda soļa nepieciešamību iepriekšējā vakarā pēc videoierakstu par Viļņas, Tbilisi u.c. asiņainiem notikumiem noskatīšanās pulkveža A.Bunkas kabinetā vienojās R.Ražuks, R.Milbergs, I.Cielava, J.Strīpnieks. Kā profesionālis ideju ieteica Andris Bunka, bet cilvēks, kurš uzstāja – mēs nedrīkstam iziet no šī kabineta bez lēmuma – ir Ilze Cielava. Lūk, šeit ir atbilde par to, kuri ir barikāžu shēmas

tiešie autori. Ja nosaukt pašus pirmos – tie ir pulkvedis Andris Bunka un LTF valdes locekle Ilze Cielava, Roberts Milbergs, Juris Strīpnieks un Romualds Ražuks.

Bet ideja par barikādēm pirmo reizi skaļi tika izteikta jau Romualda Ražuka uzrunā 18.novembra mītiņā. Ierosme par "X-stundas instrukcijas" nepieciešamību LTF valdē jau bija akceptēta.

Turpmākie notikumi attīstījās tik strauji, ka šobrīd vairs nav iespējams precīzi pa minūtēm noteikt, kurā vietā katrs atradās, kurš pirmais ko pateica, un kurš ielika barikādēs pirmo akmeni. Un vai tas ir vajadzīgs?

Pilnīgi skaidrs ir vienīgi tas, ka naktī no 12. uz 13. janvāri Viļņas ielās krievu tanki sāka šaut uz neapbruņotiem cilvēkiem, un pastāvēja visai reāla iespēja, ka nākamajā dienā pie mums var notikt tas pats. Signāls visai latviešu tautai pulcēties vienkopus un būt gatavai uz vislaunāko bija LTF valdes locekļa Daiņa Īvāna uzstāšanās Latvijas Radio plkst. četros 13. janvāra rītā. Pie radioaparātiem dežūrējušie LTF koordinatori pēc šī signāla lika darbināt dzinējus un agrajā rīta stundā pulcēt cilvēkus iepriekš norunātajās vietās ceļam uz Rīgu.

Šo notikumu kontekstā visai dīvaina šķiet tautas ievēlētās valdības nostāja. Ap plkst. 11 Anatolijs Gorbunovs pieprasījis, lai Īvāns panāktu manifestācijas atcelšanu. Īvāns pat saņēmis personīgu rājienu no Gorbunova par patvaļīgo "izlēcienu". Tomēr tauta jau bija cēlusies un apturēt šo procesu vairs nebija iespējams.

Tomēr Lietuvā sākušās slepkavības ļoti satrauca cilvēkus, jebkurš krievu armijas manevrs uz Latvijas ceļiem varēja radīt neprognozējamus sekas vai pat paniku. Situāciju stabilizēja, cilvēkiem iedvesa mieru, pārliecību un noteiktību LTF priekšsēdētāja vietnieka Ivara Redisona nosvērtā balss radiofonā pulksten 7 no rīta: "Rīgā un Latvijā viss ir mierīgi. Krievu armijas pārvietošanās nav konstatēta. Manifestācija notiek pēc plāna. Atcerieties, ir ziema. Ģērbieties silti. Nemiet līdzī terminos ar karstu tēju. Ja uz ceļiem sastopat tankus, apbrauciet pa apkārtceļiem. Ziņojiet par katru tādu gadījumu".

Kopš šīs stundas arī visas turpmākās diennaktis Ivara Redisona balss radio bija tā, kurai uz vārda klausīja un uzticējās cilvēku tūkstoši.

Tagad daudzi ir saņēmuši ordeņus, bet vai atzīmēti ir Latvijas Radio cilvēki? Tie būtu pelnījuši visaugstāko tautas atzinību, jo viena lieta ir norunāt mikrofonā un aiziet, bet pavisam cita – amatpersonas lēmums pārkāpt Maskavas instrukcijas un dot šo mikrofonu dumpīgām uzrunām. Ne velti tranzistors palicis atmiņā kā barikāžu simbols.

Kad cilvēku tūkstoši jau pulcējās attiecīgajiem novadiem noteiktajās Rīgas vietās, bet pasākumi šo cilvēku aizsardzībai pret varbūtēju krievu armijas manevru kavējās, ap plkst. 9.30 no rīta radiofonā Ivars Redisons atklātā tekstā aicināja lauciniekus nekavējoties dzīt uz Rīgu traktoros un citu smago tehniku, un izvietot to manifestantu aizsardzībai.

Tagad atradušies daudzi varoņi, kas tolaik sēdēja krūmos, bet tagad cits par citu skaļāk piedēvē sev visus nopelnus un pieprasa apbalvojumus, taču Latvijas Radiofona arhīvos ir saglabājušies visi attiecīgie ieraksti, un ir iespējams pat pa minūtei restaurēt, ko kurš teicis vai darījis. Tomēr (vai tieši tāpēc) ir jānosauc vārdā tos cilvēkus, kuri reāli vadīja šos procesus un uzņēmās atbildību, kaut galarezultātu paredzēt toreiz vēl nebija iespējams. Konkrēto barikāžu darbību uz vietām vadīja:

Andris Grīnbergs, Andrejs Ručs, Dzintars Rasnačs, Inta Stabulniece, Sandris Skribnovskis, Ivars Kalviņš, Zigfrīda Teikmane, Edvīns Ežmalis, Romelds Podskočijs, Roberts Millers, Ainārs Bašķis, Juris Kokins, Jānis Ruško, Ilgonis Šteinbergs, Aivars Bernāns, Tālavš Jundzis, Odisejs Kostanda, Ģirts Kristovskis, Juris Dobelis, Andrejs Krastiņš, Uldis Augstkalns, Jānis Jākobsons, Ints Miķelsons, Leopolds Kleins, Karmena Mangusa, Zaiga Skrastiņa un vēl daudzi citi. Lai piedod tie, kuri nav pieminēti šeit, bet to noteikti izdarīs barikādēm veltītajā grāmatā. Turpat minēsim simtiem rajonu LTF koordinātoru, kuru veikumu nedrīkst nodot aizmirstībai. Liela loma barikāžu praktiskā realizācijā bija Viļa Krūmiņa vadītajai Latviešu strēlnieku apvienībai, no kuras nāca daudzi konkrēto barikāžu organizatori – vīri ar militāru pieredzi.

Visu situāciju kontrolēja Latvijas Tautas fronte. Barikāžu organizēšanā un celtniecībā iesaistījās AP Aizsardzības komisija un arī valdība. Īpaša nozīme bija ministram Jānim Janovskim, kurš valdības neizlēmības brīdī teica “Kas mēs esam, valdība vai lupatas!” Viņu atbalstīja Dainis Ģeģeris. Tālāk valdības enerģiska rīcība nodrošināja papildus nepieciešamā transporta, tehnikas, betona bloku nogādā, apgādi un izvietojanos Rīgā. Uz Jāni Janovski tika šauts, nedaudz vēlāk viņš gāja bojā autokatastrofā.

Nevardarbīgās pretošanās pamatmērķis bija – gūt skanējumu pasaulē ar ārzemju korespondentu starpniecību, kuri šeit bija ieradušies ļoti kuplā skaitā. Šo ideoloģisko darbu pamatā nodrošināja Aleksandra Mirļina vadītais AP Preses centrs. Pa visiem kanāliem darbojās t.s. “tautas diplomātija”. Ir grūti pārspīlēt to lomu, kādu spēlēja žurnālisti un prese, un šo cilvēku pašizliedzību.

Pēc Maskavas scenārija 15.janvārī Rīgā toreizējā ASK stadionā mītiņā pulcējās Vislatvijas glābšanas komiteja un pasludināja visas varas pārņemšanu savās rokās.

Naktī uz 17. janvāri sākās Persijas liča karš. Ja tas ieilgtu, tad starptautiskās sabiedrības uzmanība Latvijai strauji mazinātos ar visām no tā izrietošajām sekām. Par laimi, amerikāņu tehnika sagrāva mītu par krievu armijas neuzvaramību.

Tostarp iekšējie politiskie procesi strauji virzījās uz LTF un AP LTF frakcijas vairākuma nesamierināmu konfliktu.

18.janvārī AP LTF frakcija izsauca atskaitīties T.Jundzi un pieprasīja “*nekavējoties novākt barikādes un izbeigt kara spēles!*”

Sekoja O.Kostandas parakstīts rīkojums atbrīvot Daugavas tiltus krievu armijas kustībai. Pēc īsas apspriedes LTF valde pieņēma lēmumu, kuru

radiofonā tautai paziņoja Ivars Redisons: “Pavēli par Daugavas tiltu atbrīvošanu LTF atceļ. Turpmāk nevienam pavēli un rīkojumu nepildīt, ja tā nav saskaņota ar LTF valdi vai tās pilnvaroto pārstāvi!”

Reālā vara Latvijā tobrīd pārgāja LTF valdes rokās. To vairums oficiālos amatos esošo nav varējuši piedot un aizmirst, un, jādomā, tas ir cēlonis, kāpēc pat vēl desmit gadus pēc barikādēm vēsturiskais izklāsts tiek sagrozīts, bet LTF loma – noniecināta.

Tauta savā politiskajā attīstībā un gribā bija krietni apsteigusi tās ievēlēto AP.

Abi LTF vadītāji – R.Ražuks un I.Redisons no vairākām ietekmīgām grupām saņēma priekšlikumus pasludināt Ministru Padomi un Augstāko Padomi par atlaistām, un visas varas pārņemšanu LTF rokās. Tas bija pavisam reāli. Taču LTF valde, prognozējot iespējamo Kremļa un starptautisko reakciju, šādu soli uzskatīja par bīstamu. Neaizmirsīsim, ka Latvijā vēl joprojām starptautiski atzīti darbojās PSRS likumi, un atradās PSRS armijas īpašā desanta divīzija, kura jau bija slepkavojusi Tbilisi. Nerēķināties ar spēles noteikumiem – vismaz formāli ievērot padomju likumdošanu un atbilstoši tai veidoto varas struktūru leģitimitāti – tādos apstākļos būtu avantūrisms.

AP un MP bija jāturpina darboties. “Uz āru” demonstrēt jebkādas nesaskaņas starp LTF, MP un AP LTF frakciju būtu nāvējoši visiem. Vismaz tā toreiz likās LTF valdei. Tāpēc pat vairākumam LTF ierindas biedru šīs nesaskaņas palika nezināmas. Tā arī ir LTF toreizējās vadības traģēdija, jo tā saņēma sitienus no visām pusēm.

Protams, LTF vadība nebija avantūristi, tāpēc papildus tika darīts viss, lai novērstu jebkādu iespējamo asinsizliešanu. Netika pieļauta nekāda vardarbība, ko varētu no Kremļa puses iztulkot kā terorismu un pasaules acīs attaisnotu sekojošo slaktiņu. Tieši tāpēc nav saprotami dažu oficiālu amatpersonu centieni iesaistīt barikāžu kustībā tobrīd nelegālas bruņotas vienības, kas varēja izraisīt traģiskas sekas – neaizsargātu cilvēku bojāeju un visas neatkarības kustības diskreditāciju pasaules priekšā.

Bez šaubām, lielais brālis nezaudēja cerību atjaunot padomju varu. Šaut uz neapbruņotu tautu bija tā kā drusku neērti, bet eksistēja arī citas metodes.

Par plāniem bija informācija. Tā 19. janvārī AP ieradās kāds omonietis un stāstīja, ka 20.janvāra vakarā tikšot ieņemta Iekšlietu ministrija. Informācija tika ignorēta, bet uzbrukums notika. Kad 21.janvārī tika mēģināts noskaidrot, kurš nav bijis uzdevuma augstums, tas vairs nebija iespējams.

Dažādas provokācijas bija ikdienas parādība, tajā skaitā pret Īpašo kārtības sargu vienībām. 20.janvārī notika daudzkārt iztirzātais uzbrukums IeM. Likteņa ironija – MP priekšsēdētāja Ivara Godmaņa aicinājumu tautai novākt barikādes televīzija pārraidīja tieši tajā brīdī, kad sākās slaktiņš.

Roberts Milbergs atceras, ka pēc apšaudes ap plkst. 22.00 I.Godmanis zvanījās uz LTF mītni un pieprasījis gādāt par to, lai barikādes uz tiltiem

netraucētu krievu desanta karaspēka ierašanos Rīgā. Ar PSRS Baltijas kara apgabala pavēlnieku viss esot saskaņots. Karaspēks garantēšot kārtību pilsētā...

I. Godmanis savukārt kategoriski apgalvo, ka tāda telefona saruna nav notikusi. Pierādīt šobrīd vairs nevar ne vienu, ne otru izteikumu, taču, pieņemot, ka šāds risinājums tiktu pieņemts, vai ir iespējams aptvert tā varbūtējās sekas? Nav grūti iedomāties, ko darītu seržants Ivanovs barikāžu nosprostotajās Rīgas ielās, ja atceramies Budapeštu, Prāgu, Tbilisi, Baku un pavisam svaigos notikumus Viļņā.

Lai arī ietekmīga, LTF tomēr bija tikai sabiedriska organizācija ar visai niecīgiem materiālajiem resursiem. Objektu aizsardzība, kas jau guva militāru raksturu, prasīja attiecīgu apgādi un vadību, profesionālu rutīnu. Ministru Padome bija izveidojusi un nokomplektējusi attiecīgus štatus, tādēļ 26.janvārī LTF valde nolēma nodot atbildību par barikāžu vadību MP rokās.

Taču drīz pēc tam LTF valde saņēma neskaitāmus signālus par neejdzībām objektu apsardzes organizācijā. (Šeit nerunāsim par situācijām, kad atsevišķu objektu personāls nemaz nevēlējās, lai to sargā, vai bija pat klaji interfrontisks). Ziņas apstiprinājās, tāpēc valde vēlreiz paziņoja, ka atjauno kontroli pār barikāžu organizāciju. Taču kopumā situācija un cilvēku noskaņojums bija mainījies, arvien vairāk bija gadījumu, apliecinot, ka esošajai varai svarīgo objektu nopietna aizsardzība nav vajadzīga.

Noorganizējusi tautas balsojumu marta aptaujā par atbalstu Latvijas neatkarībai, LTF izvērtēja, ka politiskā situācija ir mainījusies.

2.aprīlī LTF valde pieņēma pēdējo uz barikādēm attiecināmo lēmumu: uzskatot, ka valdība nevēlas nodrošināt objektu aizsardzību, tālāko tautas atrašanos barikādēs LTF valde uzskata par bezjēdzīgu un noņem no sevis jebkādu atbildību par tām.

Arī pirmais korupcijas skandāls neatkarīgajā Latvijā notika tieši barikāžu laikā. Tas gan bija KP inspirēts - īsi pirms cenu pacelšanas deputātiem piedāvāja ne vien iegādāties vieglās automašīnas vēl par veco cenu, bet šo autiņu iegādei piedāvājot arī bezprocentu kredītu. Tāda nu reiz ir cilvēka daba, ka 40 deputāti iekrita uz šo provokāciju un tūlīt arī, nobijušies no sekām, pasludināja sevi par neatsaucamiem tautas vietniekiem, tādējādi liekot pamatus šodien Saeimā valdošajai visatļautībai.

*Kā likteņa ironija
triumpfēja
nevis drošsirdība,
bet gan glēvums
un nodevība.*

*Vecais karavadoni,
par velti tu cerēji,
ka uzvarēs taisnība
un godīgums!*

*Pie varas tika
sīki iznīreļi,
nevis leņņi un
drošsirdīgi vīri.*

*Bet pie varas viņi
tika tāpēc, ka leņņie
un drošsirdīgie vīri
to nez kāpēc viņiem
lāva...*

(Egils Lukjanskis)

Tagad, barikāžu desmitgadē, ir izdots neskaitāms daudzums gan patiesu, gan, maigi izsakoties, ne tik patiesu atmiņu un varoņstāstu par tālaika notikumiem. Savādi, bet, lasot šīs nevainojami poligrāfiski noformētas, ar kārtīgu valsts finansējumu izdotas grāmatas un citas oficiālas publikācijas, brīžiem rodas iespaids, ka tadas Tautas Frontes it kā vispār nebūtu bijis. Savukārt, iepazīstoties ar toreizejas LTF valdes - īsteno tālaika notikumu veidotāju Romuālda Ražuka, Daina Ivāna, Ivara Redisona, Roberta Milberga un vairāku citu atmiņām un oficiāliem dokumentiem, top skaidrs, ka kādam (kadiem) varbūt ir izdevīgi, ka patiesie tautas kustības virzītāji vienkārši netiek laisti pie vārda... Bet kam un kāpēc? Meklējot atbildes uz šiem jautājumiem, atklājas arvien jauni, negaidīti politiski un tīri cilvēciski aspekti, un galu galā ir savākts pietiekami daudz faktur un dokumentu, lai varetu laist klajā grāmatu ar patiesu tā laika ainu. Pretēji dažu citu viedoklim, šo rindīņu autore uzskata, ka patiesība jāatklāj, kamēr vismaz vairums attiecīgā laikmeta vēstures veidotāju vēl ir dzīvo vidū. Kas zina, varbūt es kļūdos, bet tādā nu ir mans viedoklis. Piedāvātais materiāls ir ieskice nopietnai grāmatai netālā nākotnē.

Iveta Kakite, žurnaliste,
Rīga, 2001. gada janvārī

BARIKĀDES

KĀ TAS BIJA PATIESĪBĀ

Tautas Frontes loma barikādēs

ISBN 9984-9327-4-5

9 789984 932743

UDK 94(474.3)''1990/1991'' Ba 642